



УДК 930.25:94-024.67:02:01(045)

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-5\(47\)-1819-1826](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-5(47)-1819-1826)

Мовчан Катерина Миколаївна старший викладач кафедри готельно-ресторанної та музейної праці Мукачівського державного університету, м. Мукачево, <https://orcid.org/0000-0002-9468-4399>

Малець Олександр Омелянович доктор історичних наук, професор, професор кафедри готельно-ресторанної та музейної праці Мукачівського державного університету, м. Мукачево, <https://orcid.org/0000-0001-7927-4335>

ДОКУМЕНТАЛЬНА ПАМ'ЯТЬ ПОКОЛІНЬ: СИНЕРГІЯ ІСТОРІЇ, БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА ТА БІБЛІОГРАФІЇ

Анотація. У статті розглядається феномен документальної пам'яті як ключового елементу збереження культурної спадщини та формування суспільної ідентичності. Акцентується увага на тому, що в умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства, цифровізації та глобалізаційних процесів традиційні механізми збереження й передачі інтелектуального надбання потребують ґрунтовного переосмислення. У центрі дослідження – ідея міждисциплінарної синергії історії, бібліотекознавства та бібліографії як взаємопов'язаних компонентів єдиної системи формування, збереження та трансляції знань.

Доведено, що історія формує змістову основу документальної пам'яті, забезпечуючи джерельну верифікацію, інтерпретацію подій та збереження автентичності фактів. Бібліотекознавство постає як інституційна платформа, яка гарантує системну організацію, довготривале збереження та відкритий доступ до документних ресурсів, сприяючи трансформації бібліотек у сучасні інформаційно-культурні хаби. Водночас бібліографія виконує функцію інтелектуального фільтра та навігатора в інформаційному просторі, забезпечуючи структурування великих обсягів даних, їх критичний відбір і зручний пошук. Саме бібліографічна діяльність сприяє ефективному пошуку достовірних джерел та мінімізує ризики інформаційних маніпуляцій. Підкреслено, що саме бібліографічна діяльність відіграє важливу роль у протидії дезінформації та викривленню історичної правди.

Узагальнено, що інтеграція зазначених дисциплін формує цілісну та багаторівневу модель збереження документальної пам'яті, яка поєднує методологічні, інституційні та технологічні підходи і здатна ефективно адаптуватися до викликів сучасного інформаційного середовища. Така модель передбачає не лише акумуляцію та збереження знань, але й їх критичне осмислення,



верифікацію та актуалізацію в нових соціокультурних умовах. Особливого значення набуває впровадження цифрових технологій, розвиток електронних ресурсів, інституційних репозитаріїв і відкритого доступу, що розширюють можливості збереження та поширення документальної спадщини.

Запропоновано концептуальні підходи до інтеграції бібліотечних і бібліографічних практик, які ґрунтуються на принципах системності, достовірності та доступності інформації. Вони передбачають створення єдиного інформаційного простору, у якому поєднуються традиційні та цифрові форми збереження документів, забезпечується їх науковий опис, класифікація та ефективна навігація.

Ключові слова: документальна пам'ять, синергія, бібліотекознавство, бібліографія, історична свідомість, культурна спадщина, інформаційні ресурси, спадкоємність поколінь.

Kateryna Mykolaivna Movchan Senior Lecturer at the Department of Hotel, Restaurant and Museum Management, Mukachevo State University, , Mukachevo, <https://orcid.org/0000-0002-9468-4399>

Oleksandr Omelianovych Malets Doctor of Historical Sciences, Professor, Professor at the Department of Hotel, Restaurant and Museum Management, Mukachevo State University, Mukachevo, <https://orcid.org/0000-0001-7927-4335>

DOCUMENTARY MEMORY OF GENERATIONS: SYNERGY OF HISTORY, LIBRARY SCIENCE, AND BIBLIOGRAPHY

Abstract. Documentary Memory of Generations: Synergy of History, Library Science, and Bibliography.

The article explores the phenomenon of documentary memory as a fundamental component of the cultural heritage and identity of society. The author substantiates the thesis that in the face of modern information challenges and digital transformation, traditional approaches to the preservation of intellectual heritage require rethinking through the prism of interdisciplinary synergy. The main vectors of the study are the interaction of history, library science, and bibliography as an integrated system for the formation, verification, and transmission of knowledge between generations.

It is proven that history provides the meaningful content of documentary memory, establishing context and source authenticity. Library science is considered as an institutional foundation that guarantees the physical and electronic preservation of collections, transforming libraries into "centers of living memory." Special attention is paid to bibliography, which plays the role of an intellectual filter and navigator within the synergistic system. It is bibliographic activity that allows for the structuring of vast



amounts of information, ensuring rapid access to relevant sources and preventing the manipulation of historical facts.

It is summarized that the integration of the aforementioned disciplines forms a comprehensive and multi-level model for preserving documentary memory, combining methodological, institutional, and technological approaches, and capable of effectively adapting to the challenges of the modern information environment. Such a model involves not only the accumulation and preservation of knowledge, but also its critical reflection, verification, and actualization within new socio-cultural contexts. Particular importance is attached to the implementation of digital technologies, the development of electronic resources, institutional repositories, and open access, which significantly expand the possibilities for preserving and disseminating documentary heritage.

Conceptual approaches to the integration of archival, library, and bibliographic practices are proposed, based on the principles of systematicity, reliability, and accessibility of information. These approaches envisage the creation of a unified information space that combines traditional and digital forms of document preservation, ensuring their scholarly description, classification, and efficient navigation. Emphasis is placed on the importance of coordinating the activities of relevant institutions, developing professional competencies of specialists, and fostering a culture of information responsibility within society.

Keywords: documentary memory, synergy, library science, bibliography, historical consciousness, cultural heritage, information resources, continuity of generations.

Постановка проблеми. У сучасну епоху інформаційного перенасичення та стрімкої цифровізації соціокультурного простору питання збереження документальної пам'яті поколінь набуває статусу стратегічного завдання загальнодержавного значення. Документальна пам'ять постає не лише як статичне сховище зафіксованої інформації, а як динамічна система, що забезпечує тяглість історичного досвіду, формування національної ідентичності та захист суверенітету в інформаційній сфері.

Проблема полягає у тому, що традиційні методики збереження та опрацювання джерельної бази в межах окремих дисциплін – історії, бібліотекознавства та бібліографії – у сучасних умовах часто виявляються ізольованими, що призводить до фрагментарності історичного знання. Постановка проблеми в загальному вигляді зумовлена необхідністю подолання цієї міждисциплінарної розрізненості. На часі – розробка синергетичної моделі, де історія виступає як методологічний фундамент інтерпретації фактів, бібліотекознавство – як інституційна база збереження об'єктів, а бібліографія – як інтелектуальний механізм структурування та навігації в інформаційному просторі.



Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема збереження документальної пам'яті та взаємодії суміжних гуманітарних дисциплін перебуває у центрі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Теоретико-методологічні засади формування документальної сфери та функціонування пам'яті як соціокультурного феномену закладені у працях Н. Кушнарєнко[1]. Її роботи дозволяють розглядати документ не лише як матеріальний об'єкт, а як інтелектуальний ресурс суспільства.

Питання синергії та міждисциплінарних зв'язків бібліотекознавства з іншими науками активно досліджувала Г. Швецова-Водка[2]. Зокрема, В. Ільганаєва [3] наголошує на трансформації бібліотекознавства в умовах інформаційного суспільства, де воно тісно переплітається з комунікативістикою та історією.

Історичний аспект документальної пам'яті, зокрема через призму архівознавства та джерелознавства, висвітлено у працях Л. Дубровіної [4]. Дослідники підкреслюють важливість інтеграції архівних, бібліотечних та музейних ресурсів для створення цілісного національного інформаційного простору.

Бібліографічна складова як інструмент структурування пам'яті та навігації в історичних джерелах детально аналізується у Т. Добко[5]. Автори акцентують увагу на тому, що бібліографія в сучасному світі перетворюється на інтелектуальну систему, яка забезпечує верифікацію історичних фактів.

Попри значну кількість напрацювань, питання безпосередньої синергетичної взаємодії цих трьох галузей (історії, бібліотекознавства та бібліографії) як єдиного механізму протидії «інформаційній амнезії» в умовах цифрових трансформацій залишається недостатньо висвітленим. Більшість досліджень фокусуються на окремих аспектах, тоді як комплексний підхід до документальної пам'яті як результату міждисциплінарної взаємодії потребує подальшого поглибленого вивчення.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та розкритті сутності синергетичного підходу до формування й збереження документальної пам'яті поколінь, що реалізується через інтеграцію методологічного інструментарію історії, бібліотекознавства та бібліографії.

Виклад основного матеріалу. Розгляд документальної пам'яті як синергетичної системи вимагає аналізу специфічного внеску кожної галузі у процес її формування.

Документальна пам'ять не є просто механічним архівом текстів чи пасивним сховищем зафіксованих даних; це складний, живий механізм соціальної комунікації, що забезпечує безперервний діалог між минулим, теперішнім та майбутнім.

У цій системі спостерігається чіткий розподіл функцій, які в синергії створюють цілісний феномен національної пам'яті.



Історія виступає фундатором змісту, визначаючи аксіологічну (ціннісну) вагу кожного документа. Саме історична наука наповнює документальні масиви смислами, перетворюючи розрізнені артефакти на доказову базу історичного процесу. Вона здійснює критичну верифікацію джерел, відсіюючи нашарування міфів та фальсифікацій, і тим самим закладає фундамент достовірності, на якому базується вся подальша робота з пам'яттю. Саме історична наука визначає цінність того чи іншого документа для нащадків, встановлює його автентичність та контекстуальну приналежність. Без історичного підходу документальний масив перетворюється на безладне скупчення паперів або файлів. Історія надає документальній пам'яті часову глибину, перетворюючи «об'єкт зберігання» на «свідчення епохи».

Бібліотекознавство постає архітектором простору збереження, забезпечуючи не лише фізичне виживання документальних об'єктів, а й проектування інтелектуального середовища для їхнього функціонування. Як архітектор, бібліотекознавство формує логіку побудови фондів, розробляє складні системи фізичного та цифрового консервування, а також створює ергономіку доступу до знань. Бібліотека тут виступає не стінами, а соціальним інститутом, який гарантує, що «простір пам'яті» залишається відкритим, структурованим та безпечним для наступних поколінь. Синергія тут проявляється у створенні електронних бібліотек та цифрових колекцій, які роблять документальну пам'ять доступною глобально, долаючи кордони та час.

Бібліографічна складова є «інтелектуальним клеєм» цієї системи. У морі інформаційного хаосу саме бібліографія виконує роль навігатора та структуруючого елемента. Бібліографічне моделювання дозволяє не просто знайти документ, а побачити його зв'язки з іншими джерелами, простежити генезис ідей та подій.

Бібліографія перетворює розпорошені документи на цілісні тематичні корпуси, формуючи вторинну документальну пам'ять, яка є значно мобільнішою та зручнішою для наукового й суспільного використання[6].

Синергетичний ефект виникає тоді, коли ці три напрями працюють як єдиний цикл:

1. Історія формує запит на пам'ять та верифікує її зміст.
2. Бібліотекознавство забезпечує надійне збереження та технологічний доступ до джерел.
3. Бібліографія структурує ці джерела, створюючи умови для їхнього оперативного пошуку та наукового осмислення.

Практичне підтвердження висловленої тези про синергетичну взаємодію зазначених дисциплін простежується у процесах формування тематичних цифрових колекцій, зокрема при реконструкції спадщини "Розстріляного відродження" або періодики часів Української революції 1917–1921 рр.



У цьому контексті історія виступає як ініціюючий чинник: дослідники-історики визначають аксіологічну цінність розпорошених джерел, здійснюють їхню атрибуцію та встановлюють контекстуальну значущість документів для національного нарративу. Без такої експертизи документ залишається пасивною одиницею зберігання, позбавленою статусу історичного свідчення.

Бібліотекознавство переводить цей науковий інтерес у площину практичної реалізації, виступаючи архітектором цифрового простору пам'яті. Фахівці бібліотечної справи забезпечують фізичний пошук примірників, їхню професійну реставрацію та переведення в електронний формат (Digitization). Саме бібліотекознавча база дозволяє створити надійні сховища (репозитарії), що гарантують довготривале збереження та загальнодоступність об'єктів, які раніше були закритими або знаходилися у критичному стані[7, с. 3–12].

Завершальну, але критично важливу роль відіграє бібліографія як інтелектуальний навігатор. Створення наукового бібліографічного опису, розробка системи метаданих та укладання електронних покажчиків перетворюють масив оцифрованих зображень на структуровану базу знань. Бібліографічний інструментарій дозволяє користувачеві не просто отримати доступ до ресурсу, а миттєво встановити зв'язки між автором, подією та епохою, долаючи інформаційний хаос.

Таким чином, на прикладі подібних проектів ми бачимо завершений цикл життя документальної пам'яті: від історичного осмислення та бібліотечного збереження до бібліографічного моделювання. Така конвергенція зусиль дозволяє перетворити фрагментарні відомості минулого на дієвий інструмент сучасної соціальної комунікації та наукового пошуку.

Найбільш виразно синергетичний зв'язок історії, бібліотекознавства та бібліографії виявляється у сучасних практиках документування подій повномасштабної війни в Україні. У цьому процесі формування документальної пам'яті відбувається в режимі реального часу (real-time history), де кожна галузь виконує критичну функцію.

Історики та соціологи сьогодні виступають ініціаторами збору первинних свідчень: усних історій, фотофіксацій руйнувань, цифрових копій наказів та воєнних щоденників. Історична наука задає критерії відбору: що саме стане доказом військових злочинів або символом героїзму для майбутніх трибуналів та підручників. Без історичного методу цей потік інформації залишився б ефемерним контентом соціальних мереж.

Бібліотечні інституції (наприклад, у межах проектів збереження української культурної спадщини в умовах війни) беруть на себе роль архітекторів цифрової безпеки. Вони здійснюють вивантаження та збереження "крихкого" веб-контенту: офіційних повідомлень, волонтерських звітів, інтерактивних мап. Бібліотекознавство забезпечує технологічну базу для того, щоб цифрові свідчення не зникли після видалення серверів чи хакерських атак[8].



Бібліографія в цьому контексті трансформується у потужний інструмент оперативного пошуку та верифікації. Створення поточних бібліографічних показників, баз даних публікацій про війну та систематизація електронних ресурсів дозволяють відокремити перевірені факти від пропагандистських вкидів[9]. Бібліографічний опис надає кожному сучасному документу чітку "адресу" та контекст у загальному масиві знань.

Цей приклад доводить, що в епоху гібридних загроз документальна пам'ять перестає бути лише питанням минулого. Вона стає полем активної взаємодії, де історія дає смисли, бібліотека – надійність збереження, а бібліографія – точність навігації у складному інформаційному просторі сьогодення

Взаємопроникнення цих дисциплін є особливо критичним у цифрову епоху, коли загроза «цифрової амнезії» (втрати даних через застарілість форматів або надлишок інформаційного «сміття») стає реальною. Лише спільними зусиллями істориків (що оцінюють), бібліотекарів (що зберігають) та бібліографів (що систематизують) можливо створити стійку модель національної пам'яті, здатну протистояти дезінформації та маніпуляціям.

Висновки. Дослідження підтверджує, що синергетичний підхід, який об'єднує історію, бібліотекознавство та бібліографію, є найефективнішим методом для комплексного вивчення, збереження та структурування документальної пам'яті поколінь. Ця інтеграція створює цілісну систему, яка не лише фіксує історичний досвід, а й формує базу для національної ідентичності, вимагаючи подальшої адаптації до умов цифрової трансформації суспільства.

Література:

1. Кушнарєнко Н. М., Удалова В. К. Наукова обробка документів. Київ: Знання, 2006. 334 с.
2. Швецова-Водка Г. М. Документознавство: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 398 с.
3. Ільганаєва В. О. Бібліотечна освіта: нова парадигма розвитку. Київ: Ред. журн. «Бібліотеч. вісник», 1996. 256 с.
4. Дубровіна Л. А., Боряк Г. В., Кіржаєв С. М. Національна архівна інформаційна система. *Бібліотечний вісник*. 1993. № 3-4. С. 58-64. http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_1993_3-4_23.
5. Добко Т. В. Розвиток довідково-бібліографічного обслуговування у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського. *Бібліотека. Інформація. Суспільство*: зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф., 20–22 жовт. 1998 р. Київ, 1998. С. 185–190.
6. Бібліотекознавство. Теорія, історія, організація діяльності бібліотек: підруч. для бібл. ф-тів ін-тів культури та училищ культури по спец. 05.25.03 / В. О. Ільганаєва та ін.; за ред. М. С. Слободяника, В. О. Ільганаєвої. Харків: Основа, 1993. 194 с.
7. Швецова-Водка Г. Бібліотекознавство в системі наук ноокомунікологічного циклу: термінологічний аспект. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 5. С. 3–12.
8. Ясь О. В. Бібліотекознавство. *Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В* / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 2003. 688 с.



9. Казьмирчук Г. Д. Исторична бібліографія: курс лекцій і методичних матеріалів. Київ, 2002. 79 с.

References:

1. Kushnarenko, N. M., & Udalova, V. K. (2006). *Naukova obrobka dokumentiv [Scientific document processing]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
2. Shvetsova-Vodka, H. M. (2007). *Dokumentoznavstvo [Document studies]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
3. Ilhanaieva, V. O. (1996). *Bibliotechna osvita: Nova paradyhma rozvytku [Library education: a new paradigm for development]*. Kyiv: Redaktsiia zhurnalu «Bibliotechnyi visnyk» [in Ukrainian].
4. Dubrovina, L. A., Boriak, H. V., & Kirzhaiev, S. M. (1993). Natsionalna arkhivna informatsiina systema [National Archival Information System]. *Bibliotechnyi visnyk - Library Bulletin*, 3–4, 58–64. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_1993_3-4_23 [in Ukrainian].
5. Dobko, T. V. (1998). Rozvytok dovidkovo-bibliohrafichnoho obsluhovuvannia u Natsionalnii bibliotetsi Ukrainy im. V. I. Vernadskoho [Development of reference and bibliographic services in the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine]. In *Biblioteka. Informatsiia. Suspilstvo: Zbirnyk naukovykh prats za materialamy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii - Library. Information. Society: collection of scientific works based on materials of the All-Ukrainian Scientific-Practical Conference* (pp. 185–190). Kyiv [in Ukrainian].
6. Ilhanaieva, V. O., et al. (1993). *Bibliotekoznavstvo. Teoriia, istoriia, orhanizatsiia diialnosti bibliotek [Library Science. Theory, history, organization of library activities]* (M. S. Slobodianyk & V. O. Ilhanaieva, Eds.). Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].
7. Shvetsova-Vodka, H. (2019). Bibliotekoznavstvo v systemi nauk nookomunikolohichnoho tsykladu: Terminolohichni aspekt [Library science in the system of sciences of the noocommunicological cycle: terminological aspect]. *Bibliotechnyi visnyk - Library Bulletin*, 5, 3–12 [in Ukrainian].
8. Yas, O. V. (2003). Bibliotekoznavstvo [Library Science]. In V. A. Smolii (Ed.). *Entsyklopediia istorii Ukrainy: T. 1: A–V [Encyclopedia of the History of Ukraine: Vol. 1: A–B]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
9. Kazmyrchuk, H. D. (2002). *Istorychna bibliohrafiia [Historical bibliography]*. Kyiv [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 22.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.05.2026



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>